

SUMEROLOG PROF. S.N. KRAMER'İN ARKASINDAN

MUAZZEZ İLMİYE ÇIĞ

Dün gece Philadelphia'dan telefon var, diye çağrıldığımda büyük bir heyecan, korku ve üzüntü ile ahizeyi aldım elime. Çünkü acı bir haber alacağımı tahmin ediyordum. Konuşan University Museum'un Western Asiatique Departman şefi Dr. Sjöberg idi, "Samuel'i kaybettik" dedi. Haber beklememe rağmen dilim dolaştı, ne söyleyeceğimi bilemedim birden.

Büyük ve ünlü bir Sumerolog olan Prof. Samuel Noah Kramer 25.11.1990 günü yakalandığı boğaz kanserinden kurtulamayarak 93 yaş 2 aylık ömrünü yitirmiş, o koskoca, yeri doldurulması güç Sumer abidesi yıkılmıştı. Kolay değildi bunu kabullenmek, fakat bir tesellimiz var. Arkada bıraktığı, Sumer edebiyatı ve kültürünü yeniden dünyaya getiren 60 yıllık araştırmalarının ürünü yığınlarla kitabı ve makaleleri O'nu devamlı yaşatacak, adını ağızlarından düşürmeyecektir. Ne mutlu O'na!

O, ilk olarak 1937 yılında İstanbul'a gelerek Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Nippur'dan çıkmış Sumer edebi tabletleri üzerinde iki yıl çalışmış. O'nu, 1946'da aynı amaçla, fakat kısa süre için geldiğinde tanıdım. Ölümüne kadar hiç kopmayacak dostluğumuz, çalışma arkadaşlığımız, üstat ve çömez ilişkimiz ancak 1951 yılında fullbright araştırmacı profesör olarak 1 yıl kalmak üzere gelince başladı.

Merhum sevgili arkadaşım Hatice Kızılay ile onun çalışmalarına iktenlikle katıldık. O da büyük bir cömertlik, hoşgörülük ve sabırla bütün bilgilerini bize vermekten hiç sakınmadı. Böylece tabletlerin kopyası ile birlikte Sumer kültürü ve edebiyatını her yönü ile öğrenmemize rehber oldu. Çalışmalarımızı sürdürebilmek, yapılanları gözden geçirebilmek için çeşitli yıllarda 9 defa daha İstanbul'a geldi. Son gelişi Asuroloji Kongresi içindi. O da tam 90'ıncı yaş yılına tesadüf ettiğinden, kongre üyeleri tarafından Topkapı Sarayı'ndaki Konyalı'da görkemli bir kutlama yapılmış, O da bundan çok mutlu olmuştu.

Arşivde yapılan çalışmalar sonucu İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan hemen bütün Sumer edebi tabletlerinin kopyaları çevirileri, kitaplar makaleler halinde yayınlanarak bütün dünyaya sunuldu. Böylece başka

müzelerde bulunan metinlerin tamamlanmasına veya tanımlanmasına neden oldu. Eğer Prof. Kramer gelip çalışmasa ve bizlere rehber olmasaydı bu tabletler daha yıllarca arşivde kapalı bekleyecek, Sumer edebi kompozisyonlarının birçok konusu da bilinmeyecekti.

O'nunla çalışmalarımızın en zevkli zamanı öğleden sonraki yarım saatlik kahve paydosu idi. Çoğu zaman, henüz kendi kendimize öğrenmeye gayret ettiğimiz İngilizcemizle O'nun makalelerinden yaptığımız çevirileri O'na Almanca olarak anlatırdık. Yaptığımız yanlışlıklara kahkahalarla güler, sonra da uzun uzun onları açıklardı. Bazen çeşitli konularda konuşur tartışır ve daima zamanı neşe içinde geçirirdik. Yazdığı hemen her mektubunda o günleri özlemle dile getirmiştir. Son yıllarda adındaki "Noah" yerine Sumer'in Nuh'u olan ve "uzun yaşayan" anlamına gelen "Ziusudra" adını çiviyazısı ile yazmayı alışkanlık haline getirmiştir.

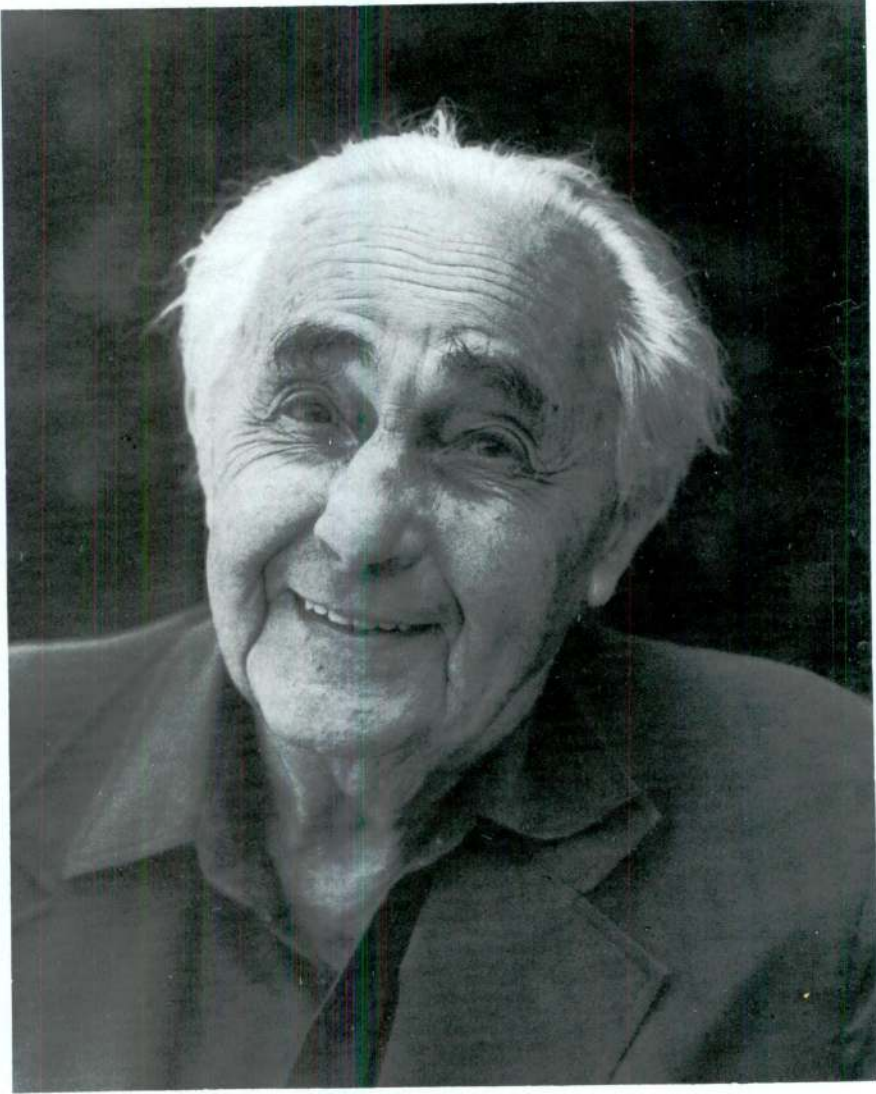
O'nun, 15 dile çevrilip bestseller olan *History Begins at Sumer* kitabının Türkçe çevirisini iki ay önce eline aldığındaki (göremeyecek, diye korkuyordum) hislerini belirten 25 Eylül 1990 tarihli son mektubu çok ilginçtir. "Kitabın Türk Tarih Kurumu tarafından basılması ne kadar uygun düşmüş. Ne de olsa bu kitap, büyük bir olasılıkla Türkçe'ye benzer bitişken bir dil konuşan ve Orta Asya'nın herhangi bir kısmından gelerek güney Mezopotamya'ya yerleşen Sumer halkı hakkındadır. Atatürk'ün Sumerlilerin Türklerle ilgili bir halk olduğu düşüncesi hiç de hakikatten uzak değildir." Bu sözlerle Kramer, 60 yıl sonra Ulu Atamızı onaylamaktadır.

Kramer, doğumundan başlayarak geçirdiği evreleri, parasal sıkıntılar içinde Sumeroloji çalışmalarını, çeşitli ülkelerde bu çalışmalarla geçen dopdolu yaşamını ve onların ürünlerini kapsayan *In the World of Sumer* adı ile 1987'de yayınlanan otobiyografisinde 20'nci yüzyıl ile ondan 4 bin yıl önceyi kaynaştırmıştır, neredeyse.

O'nun çalışmalarındaki kanımca en büyük desteğin, aklı ile hislerini en iyi şekilde kullanmasını bilen sevgili eşi Milly olduğunu söylemeden geçemeyeceğim.

Yaşamında kafasını ve ruhunu bilime adadığı gibi, ölümünde de vücudunu bilime adayın, kıskançlıktan, kırıkcılıktan uzak bu büyük insanı, (kendi deyimi ile) dönülmeyen ülkedeki yolculuğunda saygı ve şükranla anarken, eşi Milly Kramer'e, çocuklarına ve bütün meslektaşlarına başsağlığı dilerim.

İstanbul, 27.11.1990

Samuel Noah Kramer
1897 - 1990

Muazzez İlmîye Çiğ

UNIVERSITY INTRAMURAL CORRESPONDENCE
MUSEUM

September 28, 1990

My dear, dear Muzzy:

Yesterday, the day before
my 93rd birthday, your

TARİH
SUMER'DE BAŞLAR

arrived by special post. — an ^{YAZUN S. K. KANER} German ^{MUZZEZ İLMİYE ÇİĞ} ⁸¹⁵ impressive book translated by
you with love and dedication.

And how fitting and appropriate it is
to be published by the Türk Tarih Kurumu.

After all, this book is devoted to
a people, the Sumerians, ~~that~~ that, it
is not impossible, or even improbable,
speak a Turkic-like agglutinative
language, and that may have come
into southern Mesopotamia some six
to seven thousand years ago from
somewhere in Central Asia — the
same current in Atatürk's days

Muazzez İlmiye Çığ

UNIVERSITY INTRAMURAL CORRESPONDENCE
MUSEUM

that the Sumerians were a Turbii-
related people, ~~may~~ ^{may} even prove
to be not so far from the truth,

In any case you have done
a magnificent job, and the Türkler
Tarih Kemanı is to be
congratulated on publishing a
book that deals ^{creatively} with man's
Earliest literate ~~civilizations~~ ^{civilizations}.

Thank you, Muazzez,

Sema ~~Atıf~~ ^{Atıf} ~~hanım~~ ^{hanım}

Melike sends you her love.

Muazzez İlmîye Çığ

28 Eylül 1990

Sevgili Muazzez,

Dün, 93. yaş gününden bir gün sonra

Tarih Sumer'de Başlar

Yazan : S. N. Kramer

Çeviren : Muazzez İlmîye Çığ

Özel posta ile gönderdiğin kitabı aldım. O, kendini adayarak, aşk ile senin tarafından çevirisi yapılan etkileyici bir kitap ve onun Türk Tarih Kurumu tarafından yayınlanması da ne kadar uygun düşmüş.

Ne de olsa bu kitap, büyük bir ihtimalle Türkçe gibi bitişken bir dil konuşan ve Güney Mezopotamya'ya 6-7 bin yıl önce Orta Asya'nın herhangi bir yerinden göçmüş olan Sumer halkı hakkında. Sumerlilerin Türklerle ilgili bir halk olduğu fikri Atatürk zamanında geçerli idi. Böyle olabileceği hakikatten hiç de pek uzak değildir.

Her ne ise, sen şahane bir iş yaptın ve Türk Tarih Kurumu da yaratıcı bir uygarlığa ait insanlığın ilk yazılı belgelerini kapsayan bu kitabı yayınladığı için kutlanmalıdır.

Çok teşekkürler Muazzez

S. N. Kramer

Milly de sevgilerini yolluyor.